

ТМ	Г. XXXIV	Бр. 1	Стр. 401-404	Ниш	јануар - март	2010.
----	----------	-------	--------------	-----	---------------	-------

Приказ дела
Примљено: 16. 1. 2010.

Милош Јовановић

МИТОМ ПРОТИВ "МИТА"*

Можда је раздобље у коме живимо прво у историји када мушкарци проблематизују своју мушкост. Традиционална мушкост се, између осталих, заснивала на вредностима као што су: снага, моћ, издржљивост, борба, контрола, независност, самодовољност, другарство и рад. Мање вредним су сматране: љубавне везе, способност комуникације (посебно вербалне), приватни живот, нежност, саосећајност.

Поменуте традиционалне одреднице као да више нису од посебне користи мушкарцима, те бројни критичари говоре о "кризи мушкости". Значајан број мушкараца на западу је у једном тренутку живота патио од депресије, алкохолизма и(ли) наркоманије. Ови проблеми могу бити схваћени као последице неспојивости владајућих представа о мушкости са оним што би чинило мушкарце задовољним и срећним у савременом друштву. Тако бисмо могли да кажемо да корен главних животних проблема мушкараца лежи у неуспелим покушајима остваривања традиционалних представа о мушкости, представа које се, изгледа, у савременом друштву и не могу остварити.

Управо то може потенцијалне читаоце нагнати да с великим интересовањем приступе књизи Владислава Ђорђевића *Мит о патријархату* (Београд: Metaphysica, 2009.), књизи која отвара "мушко питање" у Србији на почетку XXI века.

До сада су, када је у питању род, углавном жене проучавале жене користећи феминистичке теоријске оквире. Савремено виђење мушкости као "друштвеног проблема" је поставило мушкарце за предмет истраживања. Тако су, на пример, за Ворена Фарела¹ (Farrell) мушкарци "потрошиви (disposable) род" – пошто много више од жена страдају у ратовима, чешће него жене извршавају самоубиства, чешће су жртве насиља и претераног рада, подложнији су психичким обољењима/поремећајима. Све у свему, има јако мало срећних мушкараца.

Оно што прво упада у очи кад је у питању *Мит о патријархату* јесте прилично провокативан дизајн предње корице књиге, за који аутор вероватно не сноси никакву одговорност. Поред пролога и епилога, текст на нешто више од 200 страна је подељен у 28 краћих (тима и читљивијих) поглавља, чији на-

milosjovanovic@filfak.ni.ac.rs

* Владислав Ђорђевић, *Мит о патријархату*, Метафизика, Београд, 2009.

¹ Фарел је, по речима Владислава Ђорђевића (стр. 213.), "Аутор који је највише утицао на садржај књиге *Мит о патријархату*".

слови делују довољно изазовно. У белешци о аутору стоји да је есејиста, прозни писац и преводилац, да је дипломирао религију (?) на Ендруз универзитету у САД, да се бави антропологијом, психологијом, социологијом и историјом и да је 2007. године објавио књигу *Предности жена*.

Почетни ентузијазам, подгрејан претходно реченим, на жалост, убрзо сплашњава. Већ после неколико страница постаје јасно да се ради о покушају бављења "мушким питањем" на популаран, штавише, популистички начин. *Mit o патријархату*, иако у тврдом повезу, услед тога није више од памфлета. Честа понављања, непотребна помпезност и патетика, груба поједностављивања и баналне идеолошке формуле већ на самом почетку књигу не чине вредном озбиљније полемике. Ово ће бити илустровано навођењем неких, у најмању руку, проблематичних места из текста.

По признању самог аутора, књига је више компилација него оригинално дело: "Не сматрам да се оригиналност састоји у томе да кажете нешто што нико пре вас није казао (то је романтичарски идеал), већ да оригинално систематизујете достигнућа других. Боље је бити креативни компилатор аргумендованих и релевантних текстова, него оригинални измишљач небулоза" (стр. 213.). Но, компилација коју је саставио, тешко да је по нечему оригинална. Придружује се хору (нео)конзервативаца у Србији који ламентирају због "моралног суноврата Србије" и призивају златно доба у коме су владале традиционалне, патријархалне, или како их још зову, "породичне" вредности. "Разлике међу људима су – наравно – природне. У том смислу, и дискриминација је природна појава" (стр. 15.) и у (претпостављеном) природном стању "полови, класе и нације живе у сукобу. Што је добро за један пол није добро за други; што је добро за једну класу није добро за другу; што је добро за једну нацију није добро за другу" (стр. 14.). Оно што је промакло писцу је то да у природном стању нема класа, ни нација, пола има, али рода (друштвених очекивања везаних за пол) још увек не, па стога ни родне дискриминације. Иначе, аутор често користи "природу" или "биологију" као нормативне категорије, на пример: мушкарац је "жртва своје необуздане мушке природе" (стр. 91.), мушкарци имају "биолошко-психолошке предиспозиције (...) ка авантуризму и ризичном понашању" (стр. 83.), жене су "природно лепши пол" и дискриминација на основу изгледа је "природна" (стр. 168.), с тим што је и ту недоследан: "Жене су биолошки мање агресивне, али када дођу на позицију која захтева агресивност, оне могу да буду агресивне колико и мушкарци" (стр. 115.).

Један од показатеља "моралне декаденције Србије" коју Ђорђевић помиње је "женска разголићеност". Сироти писац је био агресивно сексуално узнемирен када је у библиотеци Магице српске добио место иза девојке којој су се виделе танге (стр. 176.), и констатује да је "трагикомично (...) то што српске институције дозвољавају да женско тело, које је у потпуности ерогено, буде изложено погледима, а прописује да мушко тело, које је готово у целини неерогено, буде пуритански покривено!" (стр. 175-6, курзив М. Ј.). Оваква декаденција је, дало би се закључити из текста, последица одсуства "патријархалног васпитања девојчица" (стр. 162.). Успут, кад пише да популарна култура отворено девојкама препоручује да буду зле и манипулативне, аутор у заграду ставља реч "beachy" (и то на два места: стр. 163. и 178.). Ако је већ дипломирао у Америци, онда би требало да зна да се не каже, тј. не пише, *beachy* ("beach" – плажа; "beachy" – прекривен шљунком или облацима; [предео] који има доста плажа), већ *bitchy* ("bitch" – кучка).

Елем, главни кривац за немило стање нације је, према Ђорђевићу, радикални феминизам, те он јадикује: "Како смо од традиционалног, патријархалног друштва постали друштво у коме је радикални феминизам владајућа идеологија?" (стр. 16.). "Феминизам је учинио све да женама згади материнство" (стр. 157.). Феминизам је завео наивне људе па су се "[с]ве силе Србије, српски законодавци, српски просветари и српски новинари удружили (...) у свету хајку против традиционалног породичног морала" (стр. 190.). "Вишедеценијска владавина феминистичке свести" о којој пише Ђорђевић, је условила губитак Косова (стр. 151.), а не војни, дипломатски или медијски разлози. А одсуство "феминистичке свести" је разлог успеха Албанаца и Бошњака (муслимана).

Лек за болест аутор препознаје у повећању природног прираштаја, које је могуће "само уколико се обнове пронаталитетне идеологије, а то су патријархализам, конзерватизам (конзервативизам? – М. Ј.) и религиозност, а оне се могу оживети само ако законским путем преференцијални третман буду уживали *мушкарци*" (стр. 200.). Аутор такође примећује да савремено српско друштво потискује религију, и тако "потискује једну пронаталитетну идеологију" (стр. 130). Изгледа немогуће не запитати се у којој Србији живи Владислав Ђорђевић? Некој коју је измислио, некој митској?

Препоруке писца које следе из његових разматрања "мушког питања" су следеће: "Много би се учинило за ментално здравље грађана Србије када би се ограничило школовање жена. Необразоване жене би се пре удавале, пре рађале децу, мање разводиле и биле срећније својим брачним животом. Докле год жене буду остваривале свој друштвени помак путем образовања, а не путем удаје, Србијом ће харати 'бела куга' и остале социопатолошке појаве" (стр. 204) или "[м]ного би се учинило за ментално здравље и мушкараца и жена када би се ограничило запошљавање жена. Незапослене жене би се пре удавале, пре рађале децу, мање разводиле и биле срећније својим животом. Преференцијални третман није потребан женама, него *мушкарцима*" (стр. 205). Тешко да овакви закључци излазе из пера једног "саосећајног меланхолика" како Ђорђевић описује себе на страни 118., сем ако не саосећа са традиционалистичким ставовима о месту и задатку жене у заједници, њима се конформирајући.

Он у епилогу као најдубљу чежњу свог срца наводи укидање патријархата и увођење матријархата (стр. 208.). Англосаксонци имају изреку: "Be careful what you wish for!". Вероватно је једино искуство које може да уздрма традиционалне патријархалне ставове – живети као жена у условима патријархалне стварности.

Изгледа да аутор није довољно пажљиво читао шта пише његов узор: "Бићу тужан уколико ова књига (*Мит о мушкој моћи*) буде злоупотребљена за напад на легитимна питања женског покрета – питања за која сам се борио једну деценију свог живота. Изазов је да се превазиђе феминизам, а истовремено очувају његови доприноси. А доприноси феминизма су многобројни"².

Нема сумње да су у садашњем периоду историје мушкарци (и дечаки) суочени са озбиљним личним и културним/друштвеним проблемима. Међу-

² Warren Farrell (1993) *The Myth of Male Power*, Sydney: Random House, p. 13 ("I will be saddened if this book is misused to attack the legitimate issues of the women's movement – issues for which I spent a decade of my life fighting. The challenge is both to go beyond feminism and to cherish its contributions. And feminism's contributions are many").

тим, контракултурни модел суочавања са "непријатељем" (феминизмом), за кога треба наћи "коначно решење", тешко да има шансе за успех. Уместо тога, мушкарци би могли да покушају да нађу нове начине живљења, изван бинарног модела "моћ мушкарца над женом"/"моћ жене над мушкарцем", који би им, поред уважавања, поштовања и самоуверености, донели и нову (ако хоћете: модерну) мушкост.